

Ιστορία Παλαιού Φαλήρου

Αρχαία Ιστορία

Αρχαία Ιστορία

Όλοι σχεδόν οι αρχαίοι συγγραφείς, από τον Ηρόδοτο έως τον Πausανία, μας δίνουν πολλές πληροφορίες για το Φάληρο. Έτσι γνωρίζουμε ότι ιδρυτής του Φαλήρου ήταν ο τοπικός ήρωας Φάληρος, υιός του Άλκωνα και εγγονός του βασιλιά της Αθήνας Ερεχθέα και ότι η παράδοση έλεγε πως ήταν σύγχρονος του Θησέα και μαζί του βοήθησε τους Λαπίθες στον πόλεμο τους κατά των Κενταύρων.

Ο Φάληρος λέγεται ότι ήταν ένας από τους Αργοναύτες, που με αρχηγό τον Ιάσονα έκαναν (στα **1226-1225 π.Χ**) την περίφημη Αργοναυτική εκστρατεία και ότι επίσης θεμελίωσε στη Νότια Ιταλία μια αποικία που την ονόμασε αρχικά **ΦΑΛΗΡΟΝ**. (Pausanias Attika A,I ,4 – Strabon v, 246 – Stephanos Byzantios 656, s.v.p).

Αργότερα εγκαταστάθηκαν εκεί και άλλοι Έλληνες από την Κύμη, τη Χαλκίδα, τις Πιθηκούσες, την Αθήνα και ονόμασαν την πόλη ΠΑΡΘΕΝΟΠΗ, τιμώντας έτσι μία από τις Σειρήνες, την Παρθενόπη, που τελικά απογοητευμένη επειδή ο Οδυσσέας δεν ανταποκρίθηκε στον έρωτά της, ρίχτηκε στην θάλασσα που ξέβρασε το σώμα της σ' εκείνη την ακρογιαλιά. Εκεί υπήρχε ο τάφος της Σειρήνας εκείνης.

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ

Η εδαφική έκταση του Παλαιού Φαλήρου φαίνεται ότι συμπίπτει με το σημερινό Παλαιό Φάληρο. Αυτό συμπεραίνουμε από το ότι το αρχαίο Φάληρο αναφέρεται ως το πρώτο και αρχαιότερο «Επίνειο» της Αθήνας. Η αποβάθρα ήταν εκεί όπου η θάλασσα ελάχιστον απέχει της πόλεως. Άρα όπως παρατηρεί ο Κ. Ν. Παπαχατζής πρέπει να ήταν εκεί όπου μετά Χριστό χτίστηκε το **εκκλησάκι του**

Αγίου Γεωργίου, που σώζεται μέχρι σήμερα και αναστηλώθηκε το 1985.

Φυσικά το λιμάνι του Φαλήρου στ' αρχαία χρόνια, όταν ακόμα δεν είχε διαμορφωθεί το λιμάνι του Πειραιά, είχε αρκετή έκταση, πιθανότατα θα άρχιζε από τις Τζιτζιφιές ή το Δέλτα και θα έφτανε έως εκεί που ήταν άλλοτε το κέντρο **ΤΡΟΚΑΝΤΕΡΟ** (και σήμερα η Μαρίνα). Αλλά και όταν αργότερα ο Θεμιστοκλής και κατόπιν ο Περικλής διαμόρφωσαν το λιμάνι του Πειραιά, το Φάληρο εξακολούθησε να είναι το δεύτερο λιμάνι της Αθήνας, σε όλες τις εποχές.

Το ότι το αρχαίο Φάληρο συμπίπτει με το σημερινό Παλαιό Φάληρο επιβεβαιώνεται και από τις ανασκαφές που έκαναν εδώ ο Κ. Κουρουνιώτης στα 1911 και ο Ευστράτιος Πελεκίδης στα 1915 -16, με τις οποίες ήρθε στο φως το νεκροταφείο του Αρχαίου Φαλήρου, που βρισκόταν στο χώρο μεταξύ του άλλοτε Κρατικού Εργοστασίου Αεροπλάνων (Κ.Ε.Α.) και του άλλοτε Δέλτα, (στο οποίο έγινε κατόπιν ο σημερινός Ιππόδρομος) .

ΝΑΟΙ, ΜΝΗΜΕΙΑ, ΕΟΡΤΕΣ

Οι αρχαίοι συγγραφείς μας μιλούν για αξιόλογα γεγονότα τόσο της μυθικής (προϊστορικής), όσο και της ιστορικής εποχής. Επίσης αναφέρουν ναούς, μνημεία, πρόσωπα ξακουστά και θρησκευτικές γιορτές που γίνονταν στο Φάληρο. Έτσι μαθαίνουμε ότι από το λιμάνι του Φαλήρου ξεκίνησε ο ΘΗΣΕΑΣ οδηγώντας στην Κρήτη τους 7 νέους και τις 7 νέες, αποφασισμένος να εξοντώσει τον Μινώταυρο και να απαλλάξει την πατρίδα του από τον ταπεινωτικό αυτό φόρο του αίματος.

Και πάλι στο **Φαληρικό λιμάνι**, όταν γύρισε θριαμβευτής από την Κρήτη έκανε αμέσως ευχαριστήρια θυσία στον Ποσειδώνα και τους άλλους θεούς. Από τότε κάθε χρόνο γινόταν θαλασσινή (ναυτική) γιορτή, τα Κυβερνήσια, αφιερωμένα στη μνήμη των δύο γενναίων ναυτικών, που κυβερνούσαν το πλοίο του Θησέα, δηλαδή του Ναυσίθοου, που ήταν κυβερνήτης και του Φαίακα που ήταν ο πρωρεύς.

Ο περιηγητής **ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ** (110-180 μ.Χ.), που περιηγήθηκε την Αττική (148-150 μ.Χ.), λέει ότι το Φάληρο ήταν τότε ακόμα, ένα από τα τέσσερα λιμάνια της Αθήνας και ότι τα Θεμιστόκλεια

τείχη είχαν πια ερειπωθεί. Σωζόταν όμως ακόμα, ερειπωμένη, η **ΦΑΛΗΡΙΚΗ ΠΥΛΗ**, που οδηγούσε από την Αθήνα στο Φάληρο, καθώς και οι Ιτώνειες Πύλες κοντά στους στύλους του Ολυμπίου Διός. Πόσο σημαντικό ήταν για την Αθήνα το λιμάνι του Φαλήρου το καταλαβαίνουμε από το ότι ειδικά για την προστασία του λιμανιού είχε κτισθεί το **ΦΑΛΗΡΙΚΟ ΤΕΙΧΟΣ** (Θουκυδίδης ΙΙ.13), που είχε μήκος 35 σταδίων (1 στάδιο=6,4 χιλιόμετρα) και έφτανε μόνο έως το Φαληρικό λιμάνι. Ο Πausανίας είδε στο Φάληρο το ναό της Σκιράδος Αθηνάς που κατά μία παράδοση τον είχε ιδρύσει ο Σκίρος, ένας μάντης που είχε έρθει από την Δωδώνη. Επίσης είδε και ιερό αυτού του Σκίρου και κοντά σ' αυτό δύο ηρώα, αφιερωμένα το ένα στο Ναυσίθοο και το άλλο στον Φαίακα, για τους οποίους μιλήσαμε προηγουμένως.

ΤΟ ΦΑΛΗΡΟ ΣΤΟΥΣ ΠΕΡΣΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

Ο Ηρόδοτος όταν αφηγείται στα 'Περσικά' τις μάχες Ελλήνων και Περσών (490-479 π.Χ.), φυσικά αναφέρει συχνά το Φάληρο. Μετά την ένδοξη μάχη του Μαραθώνα (Σεπτέμβρης 490 π.Χ.), ο περσικός στόλος παρέπλευσε το Σούνιο και προχώρησε προς το Φάληρο, με σκοπό να αποβιβάσει στρατό και να επιτεθεί στην Αθήνα, πριν προφτάσει να επιστρέψει από τον Μαραθώνα ο στρατός των Αθηναίων.

Αλλά ο Μιλτιάδης είχε προβλέψει αυτήν την ενέργεια των Περσών και έπεισε τους αγωνιστές του Μαραθώνα, (μολονότι ήταν ξεθεωμένοι από την σκληρότατη μάχη), να βάλουν φτερά στα πόδια τους και έτσι έφτασαν στην Αθήνα κατά το βράδυ και στρατοπέδευσαν στις Κυνόσαργες. Οι Πέρσες έφτασαν με τα πλοία τους τη νύχτα στο **Φάληρο** και σκόπευαν να επιτεθούν με την άνεσή τους όταν θα ξημέρωνε .

Πράγματι το πρωί εμφανίστηκαν στα ανοιχτά του Φαλήρου, αλλά όταν είδαν ότι οι Αθηναίοι ήταν ήδη παραταγμένοι έτοιμοι για μάχη, αφού κράτησαν για λίγο τα πλοία τους, γύρισαν πλήρη και έφυγαν για την Ασία (Ηρόδοτος, ν1, 116). Μετά δέκα χρόνια, οι Πέρσες εκστρατεύουν ξανά εναντίον της Ελλάδας. Μετά τη μάχη των Θερμοπυλών και τη θυσία του Λεωνίδα, ο περσικός στόλος φτάνει στον όρμο του **Φαλήρου**. Οι Αθηναίοι είχαν εγκαταλείψει την πόλη τους και είχαν καταφύγει στην Σαλαμίνα, Αίγινα, Πόρο,

Τροιζήνα.

Ο Ξέρξης αποβιβάστηκε στις σημερινές Τζιτζιφιές και εκεί έγινε το πολεμικό συμβούλιο των Περσών. (21 Σεπτεμβρίου 480 π.Χ.). Την ίδια ώρα στη Σαλαμίνα συνεδρίαζε το ελληνικό στρατηγείο. Όταν νύχτωσε, το περσικό πεζικό μπήκε στην έρημη Αθήνα. Οι Πέρσες έβαλαν φωτιά στους ναούς και τα σπίτια και πελώριες φλόγες ζώσανε το τείχος της Ακρόπολης, απλώθηκαν έως τα προάστια και το φρικτό θέαμα συγκλόνισε τους Αθηναίους που παρακολουθούσαν από τη Σαλαμίνα.

Την επόμενη μέρα έγινε η ξακουστή ναυμαχία της Σαλαμίνας, ο περσικός στόλος έπαθε πανωλεθρία και οι Βάρβαροι έφευγαν πλέοντες προς το Φάληρο (Ηρόδοτος νῆι 91-92) και από κει έφυγαν με τη μεγαλύτερη δυνατή ταχύτητα για να μπορέσουν να φτάσουν στον Ελλήσποντο, πριν τυχόν προλάβουν οι Έλληνες να πάνε εκεί και να διαλύσουν τις σχεδίες με τις οποίες ο Ξέρξης είχε ζεύξει τον Ελλήσποντο, οπότε η θέση του περσικού στόλου θα ήταν τραγική.

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ ΠΟΥ ΣΥΝΔΕΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΦΑΛΗΡΟ

Μουσαίος, Πλάτων, Δημοσθένης, Δημήτριος Φαληρέυς.

Ο μέγιστος των φιλοσόφων, ο ΠΛΑΤΩΝ, παρουσιάζει το περίφημο Συμπόσιό του σαν μια αφήγηση, που την κάνει ένας Φαληριώτης, θαυμαστής του Σωκράτη, ο Απολλόδωρος προς το φίλο του το Γλαύκωνα, καθώς πορεύονται με τα πόδια από το Φάληρο προς την Αθήνα. (Πλάτωνος, Συμπόσιο 1 ή 172-173).

Μια άλλη προσωπικότητα που συνδέεται με το Φάληρο είναι ο δεινότατος των ρητόρων ο ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ. Φαινόμενο ανυποχώρητης θέλησης και επιμονής, αγωνίσθηκε από μικρός πεισματικά και έξυπνα να ξεριζώσει πολλά σωματικά και νευροψυχικά μειονεκτήματά του, με ασκήσεις δικής του έμπνευσης.

Η παράδοση λέει ότι κατέβαινε στην ακρογιαλιά του Φαλήρου, σε μέρες που ο καιρός ήταν θυελλώδης και τα κύματα έσπαγαν με πάταγο πάνω στα βράχια της ακτής και εκφωνούσε δυνατά αυτοσχέδιους λόγους, θέλοντας να εξασκηθεί να κρατάει την αταραξία του, τις ώρες που στην εκκλησία του Δήμου οι πάντα ζωηροί και φωνακλάδες συμπολίτες του θα μπορούσαν να τον κάνουν να σαστίσει.

ΤΟ ΦΑΛΗΡΟ ΣΤΗ ΡΩΜΑΪΚΗ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Ο Απόστολος Παύλος στην Αθήνα.

Στα πρώτα χριστιανικά χρόνια, για την ακρίβεια γύρω στο 50 μ.Χ., δηλαδή 100 περίπου χρόνια πριν από τον Παυσανία, πέρασε από την Αθήνα ο Απόστολος Παύλος. Αποβιβάστηκε φυσικά **στο λιμάνι του Φαλήρου**, (που ήταν εκεί που αργότερα χτίστηκε το εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου) και από εκεί πορεύτηκε προς την Αθήνα, ακολουθώντας κάποιο αγροτικό δρόμο.

Φτάνοντας στο σημείο όπου σήμερα υπάρχει η παλαιά εκκλησία των Αγίων Θεοδώρων, είδε εκεί τους βωμούς που οι Αθηναίοι είχαν αφιερώσει *τοις αγνώστοις θεοίς* όπως μας λέει ο Παυσανίας, (Παυσαν. Αττικά Α,1 ,4 – Πράξεις Αποστόλων 17,23). Βέβαια η ύπαρξη των βωμών στο σημείο εκείνο, είναι μια υπόθεση που στηρίζεται στο γεγονός ότι στην αυλή των Αγίων Θεοδώρων σώζονται ακόμα πεσμένοι κάτω 2 Ιωνικοί κίονες και παλαιότερα λέγεται ότι υπήρχαν και άλλα αρχιτεκτονικά μέλη, που οι περίοικοι τα χρησιμοποιούσαν ως οικοδομικά υλικά.

Σύγχρονη Ιστορία

Σύγχρονη Ιστορία

Το Φάληρο, μέχρι το **1920** περίπου, ήταν ένα μικρό παραθαλάσσιο χωριό. Τα σπίτια ήταν πολύ αραιά ενώ υπήρχαν απέραντες εκτάσεις σπαρμένες με σιτάρι, κριθάρι και βρόμη όπως και πολλοί αμπελώνες. Κάποιοι κάτοικοι ήταν ψαράδες ενώ οι περισσότεροι ήταν γεωργοί, κτηνοτρόφοι και βοσκοί.

Το **1883** εγκαινιάστηκε το πρώτο μεταφορικό μέσο, το οποίο συνέδεε το Π. Φάληρο με την Αθήνα. Ονομάστηκε «Ιπποκίνητος τροχιόδρομος». Αργότερα, στα 1890, τα άλογα αντικαταστάθηκαν με ατμομηχανή η οποία ήταν ικανή να τραβήξει λίγα βαγόνια με μικρή ταχύτητα. Το 1910 ήρθαν οι ηλεκτροκίνητες μηχανές και το γνωστό σε όλους μας «ΤΡΑΜ».

Το **1900** ιδρύθηκε στο Φάληρο ο πρώτος ζωολογικός κήπος της Ελλάδας, ο οποίος όμως έκλεισε άδοξα το 1916 λόγω του Α' παγκοσμίου πολέμου και των οικονομικών προβλημάτων που

δημιουργήθηκαν.

Γύρω στα **1910 – 1915** κάποιοι εύποροι της εποχής άρχισαν να οικοδομούν επαύλεις και βίλες, εμπνευσμένοι από τη φυσική ομορφιά του Φαλήρου και της παραλίας του, αλλάζοντας ουσιαστικά την εικόνα της περιοχής. Μερικές από αυτές, όπως η έπαυλη «ΚΟΥΛΟΥΡΑ» διασώζονται μέχρι και σήμερα.

Το **1914** μεταφέρθηκε στο Π. Φάληρο η πρώτη αεροπορική σχολή από την Ελευσίνα. Επίσης στο Φάληρο έγινε η πρώτη σχολή τεχνικών αεροπορίας ενώ το **1925** ιδρύθηκε το πρώτο κρατικό εργοστάσιο αεροπλάνων (Κ.Ε.Α.) από την Αγγλική εταιρία Μπλάκμπερν. Στο φαληρικό Δέλτα δημιουργήθηκε και ο πρώτος Αερολιμένας για υδροπλάνα, εγκαινιάζοντας παράλληλα, την 1η Αυγούστου 1926, την πρώτη διεθνή αεροπορική γραμμή Μπρίντεζι – Φάληρο – Κωνσταντινούπολη.

Παράλληλα, και ως το **1918**, λειτούργησε και το πρώτο σχολείο του Φαλήρου εγκατεστημένο στο βάθος της αυλής του σπιτιού του Νίκου Σκορδαρά.

Έως το **1920** οι δρόμοι του Π. Φαλήρου φωτίζονταν με φανάρια γκαζιού, τα οποία ήταν σαν έργα τέχνης. Ψηλά, περίπου 3 μέτρα, κομψά, σιδερένια και στο κάτω μέρος τους είχαν ανάγλυφη την θεά Αθηνά, όρθια με περικεφαλαία, ασπίδα και δόρυ.

Το **1925** συνεστήθη η Κοινότητα Παλαιού Φαλήρου με το Προεδρικό Διάταγμα **27/8/1925**. Παράλληλα έγινε και η μετονομασία του τότε συνοικισμού Βουρλοποτάμου, σε Αμφιθέα.

Το **1942**, το Παλαιό Φάληρο από κοινότητα που ήταν έως τότε, γίνεται δήμος (συγχωνεύτηκε και η Κοινότητα Καλαμακίου που όμως αποσπάσθηκε το **1945**) και πρώτος δήμαρχός του ήταν ο Κ. Τουφεξής, ενώ το **1961** γίνεται **αυτόνομος δήμος**.

Από το **1946** και μετά, το Παλαιό Φάληρο αρχίζει να ξεχωρίζει λόγω της ιδιαίτερης θέσης του και αρχίζει να γίνεται προάστιο με πολλές εξοχικές κατοικίες πλούσιων οικογενειών.

Αργότερα αναπτύσσεται και εμπορικά λόγω της εξάπλωσης του πληθυσμού προς τα νότια προάστια, κατέχοντας μέχρι σήμερα εξέχουσα θέση στις προτιμήσεις των κατοίκων του Λεκανοπεδίου, κάτι που φαίνεται και από τις τιμές των ακινήτων.

Το Φάληρο ανήκει στις περιοχές της Αθήνας με τις υψηλότερες τιμές ανά τετραγωνικό μέτρο.

Η πορεία του Δήμου Παλαιού Φαλήρου **αρχίζει** την **1/9/1942** με τον διορισμό του Κ. Τουφεξή, ως Δημάρχου, μετά από σχετικό προεδρικό διάταγμα (1465/1942) το οποίο αναγνώρισε την κοινότητα Π. Φαλήρου σε Δήμο.

Την εποχή εκείνη (**απογραφή 1940**) το Π. Φάληρο είχε 1.570 οικοδομές και **8.302 δημότες**.

Το **1951** οι οικοδομές ανήλθαν σε 1.988 και οι κάτοικοι σε **12.894**. Πλέον είχε αρχίσει η ραγδαία ανάπτυξη του Δήμου.

Το **1961** οι δημότες ανέρχονταν σε **22.157**,

το **1971** σε **35.066**,

το **1981** σε **53.273**,

το **1991** ήταν **61.371** ενώ με την τελευταία απογραφή του

2001 οι κάτοικοι του Δήμου μας ήταν **64.579**.

Επίσης, μετά το **1974**, αρκετοί **ομογενείς** από την **Κωνσταντινούπολη** εγκαταστάθηκαν στο Παλαιό Φάληρο, δημιουργώντας μια ιδιαίτερα ζωντανή κοινότητα.

Παρακάτω παραθέτουμε μία λίστα με τους διατελέσαντες Δημάρχους του Δήμου Παλαιού Φαλήρου από την ίδρυσή του έως σήμερα:

- **Κ. Τουφεξής** (1/9/1942 – 28/1/1945)
- **Κ. Νταής** (29/1/1945 – 11/2/1946)
- **Α. Μαγριπλής** (11/2/1946 – 11/4/1946)
- **Κ. Νταής** (11/4/1946 – 17/6/1946)
- **Ι. Ντάβαρης** (17/6/1946 – 9/8/1950)
- **Γ Σακελλαρίου** (17/8/1950 – 24/5/1951)
- **Ι. Λάμπας** (24/5/1951 – 9/6/1959)
- **Ν. Ψαρράκης** (9/6/1959 – 25/5/1970)
- **Ε. Ζησιμοπούλου** (29/5/1970 – 13/7/1970)
- **Σ. Βλαχόπουλος** (13/7/1970 – 17/9/1974)

- Γ. Χρονόπουλος (17/9/1974 – 24/9/1974)
- Δ. Μπαβαρέζος (24/9/1974 – 6/4/1975)
- Δ. Καψάνης (6/4/1975 – 31/12/1986)
- Γ. Χρυσοβερίδης (1/1/1987 – 31/12/1998)
- Δ. Καψάνης (1/1/1999 – 31/12/2002)
- Δ. Χατζιδάκης (1/1/2003 – 16/6/2019)
- Ι. Φωστηρόπουλος (17/6/2019 –)

Με την πάροδο των χρόνων, οι ανωτέρω διατελέσαντες Δήμαρχοι συνέβαλαν στην πλήρη αλλαγή του Δήμου Π. Φαλήρου. Το Φάληρο **ασφαλτοστρώθηκε, φωτίστηκε, δημιουργήθηκαν παιδικές χαρές** και υπέροχες **πλατείες**. Η **παραλία** άλλαξε χωρίς να χάσει όμως την παλιά της ομορφιά και αίγλη, ενώ δημιουργήθηκαν γήπεδα και εμπορικά κέντρα.

Σε μια ασφαλή έκταση 13 στρεμμάτων, μεταξύ του Φλοίσβου και της ομώνυμης μαρίνας, επί της λεωφόρου Ποσειδώνος εγκαινιάστηκε στις **10 Φεβρουαρίου 2008** ο **μεγαλύτερος παιδότοπος** των Βαλκανίων, ο οποίος μπορεί να φιλοξενήσει πάνω από 1400 παιδιά ηλικίας 2 έως 12 ετών, Εκεί μικροί και μεγάλοι μπορούν να περάσουν μερικές ώρες διασκέδασης δίπλα στη θάλασσα.

Επίσης, ο Δήμος διαθέτει μια πολύ όμορφη **μαρίνα**, το **θωρηκτό Αβέρωφ** που προσφέρεται ως ιστορικό μουσείο ανεκτίμητης αξίας, ενώ το **Πλανητάριο** θεωρείται ένα μοναδικό πολιτιστικό κέντρο. Σήμερα ο Δήμος Π. Φαλήρου, ως **«Ολυμπιακός Δήμος»**, άλλαξε ριζικά τη μορφή της περιοχής με τα Ολυμπιακά έργα που εκτελέστηκαν.

Με αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκε μία τεράστια κληρονομιά για το Π.Φάληρο με νέα έργα, γήπεδα, αναπλάσεις και αναπαλαιώσεις, δρόμους και συγκοινωνίες.